

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาถึงสภาพและปัญหาในการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร โดยผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นลำดับขั้นดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร
  - 1.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
  - 1.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
  - 1.3 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร
  - 1.4 การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น
2. ทรัพยากรท้องถิ่น
  - 2.1 ความหมายของทรัพยากรท้องถิ่น
  - 2.2 ประเภทของทรัพยากรท้องถิ่น
  - 2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น
3. การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
4. สภาพจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนาหลักสูตร

1.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้
เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดย

ไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรจะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

สวัสดิ์ จงกล (2529) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการนำข้อกำหนดของหลักสูตรไปทำเป็นรายละเอียดในด้านเอกสารและกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาระดับต่าง ๆ และผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการศึกษาในสถานศึกษาดำเนินการ ได้แก่ การจัดทำรายละเอียดเป็นคู่มือหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู กำหนดการสอน ฯลฯ ให้เป็นเอกสารประกอบหลักสูตร

สมิทร คุณานุก (2523) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรว่ามีขอบเขตรวมถึงการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ และการปรับปรุงหลักสูตรที่สร้างขึ้นแล้วให้มีความเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของกาลเวลา และสังคม นักการศึกษาของไทยมักนิยมใช้คำว่า การพัฒนาหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร และการขยายหลักสูตร

สมน อมรวิวัฒน์ (2530) ให้ความเห็นว่า การปรับปรุงหลักสูตรมิใช่วิธีการเดียวในการปรับปรุงคุณภาพการประถมศึกษา แต่การปรับปรุงจุดหมาย โครงสร้างและกระบวนการของหลักสูตรย่อมต้องเน้นการแก้ปัญหาวิกฤติของคนไทยคือ ความยากจน สภาพขาดความชำนาญในงานอาชีพ การปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตรต้องมุ่งไปสู่สัมมาชีพและสัมมนาปฏิบัติ และคำนึงถึงการผสมผสานระหว่างวิชาการกับวิชาชีพ

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปว่าการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตร หรือการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น โดยหลักสูตรใหม่นี้จะต้องมีเนื้อหาสาระ โครงสร้าง กระบวนการ และองค์ประกอบต่าง ๆ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม หรือสภาพสังคม เศรษฐกิจ ของแต่ละท้องถิ่น

1.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรจะมีลักษณะเป็นกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญต่าง ๆ ซึ่งนักการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวถึง กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจให้ทราบความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม

ขั้นที่ 2 ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามที่สังคมต้องการ

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาวิชาความรู้ที่ต้องการนำมาสอนให้มีความรู้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคม

ขั้นที่ 4 จัดระเบียบ จัดลำดับ แกไขเนื้อหาวิชาความรู้ที่คัดเลือกมาได้ในขั้นที่ 3

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะสร้างเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และที่ตรงกับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว

ขั้นที่ 6 จัดระเบียบ จัดลำดับ แกไขปรับปรุงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาเสริมเนื้อหาวิชาความรู้

ขั้นที่ 7 กำหนดว่ามีอะไรบ้าง เนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์อะไรบ้างที่จะต้องประเมินผลว่าได้มีการเรียนรู้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด และนอกจากนี้ต้องกำหนดว่าจะใช้วิธีประเมินผลอย่างไร มีอะไรบ้างมาช่วยในการประเมินผลบ้าง

สุมิตร คุณานุกร (2523) ได้กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. การเลือกและจัดเนื้อหาและประสบการณ์
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2528) ได้จัดลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือก และจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัด และประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

วันชัย สังข์น้อย (2532) ได้กล่าวถึง กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรไว้

ดังนี้

1. ขั้นการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. ขั้นกระบวนการเลือกเนื้อหาวิชา
3. ขั้นกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้
4. ขั้นกระบวนการประเมินผลหลักสูตร

จะเห็นได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยขั้นตอนตั้งแต่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งจะต้องศึกษาจากหลักสูตรแม่บท และสภาพความต้องการของท้องถิ่นก่อน ที่จะมาถึงการกำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อแสดงให้เห็นว่าต้องการให้ผู้เรียนได้ทราบอะไร และเรียนรู้ อะไร จุดมุ่งหมายนี้จะเป็นตัวกำหนดกรอบของเนื้อหาวิชา ในระดับจังหวัดผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนา งานวิชาการจะเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมาย พร้อมทั้งจัดทำคำอธิบายรายวิชา หรือเนื้อหา/กิจกรรม ส่วนในระดับกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียนนั้น จะมีบทบาทในการจัดทำแผนการสอนคู่มือและสื่อ โดยคำนึงถึงสภาพสังคม และการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรนั้น สิ่งสำคัญที่จะ ทราบว่าหลักสูตรที่ใช้กันนั้นได้ผลสมเจตนาหรือไม่ คือ การประเมินผลหลักสูตร เพื่อนำไปปรับปรุง และพัฒนาต่อไป

1.3 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรนั้น นักพัฒนาหลักสูตรได้ให้ทัศนะไว้ต่าง ๆ กันดังต่อไปนี้ คือ (อ้างถึงใน สังข์ น้อย, 2532)

Harl R. Douglass (1964) กล่าวว่า ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนา

หลักสูตร ได้แก่

1. ผู้เขียนแบบเรียน
2. บุคคลที่อยู่ในวงการวิชาชีพ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา

3. บุคคลที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานของรัฐบาลทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับ

ประเทศ

4. สถาบันที่มีหน้าที่ควบคุมมาตรฐานการศึกษา

5. นักเรียนและ

6. ครู

G. Robert Koopman (1966) ได้เสนอแนะว่าบุคคลที่ควรเชิญมาร่วมในการ

พัฒนาหลักสูตรนั้น ได้แก่

1. นักเรียน

2. ผู้ปกครอง

3. ผู้พิมพ์หนังสือ

4. บุคคลในหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคม

5. บุคลากรในโรงเรียน

6. คณะกรรมการประจำโรงเรียน

7. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

8. ประชาชน

Edward A. Krug (1957) จำแนกผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเป็น

5 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้นำในระดับประเทศ

2. กลุ่มผู้นำในระดับท้องถิ่น

3. ครู

4. ประชาชนโดยทั่วไป และ

5. ผู้เรียน ซึ่งได้แก่ เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ที่รับการศึกษาเล่าเรียน

David Pratt (1980) กล่าวถึงคณะพัฒนาหลักสูตรว่าควรประกอบด้วยผู้ที่มี

ความชำนาญ 6 ด้านกันคือ

1. ผู้ชำนาญทางด้านเนื้อหาวิชา

2. ผู้ชำนาญในด้านวิชาชีพครู

3. ผู้ชำนาญในด้านพัฒนาหลักสูตร

4. ผู้ชำนาญในด้านการวัดผล

5. ผู้ชำนาญในด้านการจัดองค์การ และ

6. ผู้ชำนาญทางด้านการเรียน

ในทัศนะของ สงัด อุทรานันท์ (2532) มีความเห็นว่า อาจจะแบ่งผู้ที่มีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. กลุ่มของคณะพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา
ครุภัณฑ์พัฒนาหลักสูตร และนักวัดผลการศึกษา
2. กลุ่มของผู้ที่ให้คำแนะนำ และสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่
ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของสังคม ได้แก่ ผู้เขียน
หนังสือ บุคคลที่ทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ผู้แทนราษฎร ประชาชนทั่วไป
ผู้ปกครองนักเรียน
4. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียนและ
นักแนะแนวการศึกษา

บุญมี เณรยอด (มปป.) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
ได้จำแนกออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บทบาทของนักวิชาการ
2. บทบาทของนักการศึกษา
3. บทบาทของโรงเรียน
4. บทบาทของนักเรียน
5. บทบาทของประชาชน

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรพอจะแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ
คือ (สงัด อุทรานันท์, 2532)

1. หน่วยงานส่วนกลาง เป็นหน่วยงานซึ่งทำการพัฒนาหลักสูตร
  2. หน่วยงานส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานการใช้หลักสูตร
- 1.4 การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น
จากสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา

ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รัฐบาลได้

กำหนดมาตรการในการดำเนินการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในแผนพัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) มีประเด็นหนึ่งในด้านคุณภาพคือ ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร และการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น ส่วนในด้านบริหารและสนับสนุนมีมาตรการข้อหนึ่งที่ว่า "จัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการจำเป็นของแต่ละท้องถิ่น โดยในพื้นที่ปกติให้จัดปัจจัยให้เสมอภาคเท่าเทียมกันทุกพื้นที่ ส่วนในพื้นที่มีปัญหา หรือพื้นที่ที่ต้องการเร่งพัฒนาจะจัดสรรทรัพยากรเพิ่มให้เป็นพิเศษ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา, 2533)

นโยบายของรัฐบาลในการจัดการศึกษานั้น ได้เน้นเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยได้ระบุไว้ในความมุ่งหวังของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ในข้อ 2 คือ ให้หลักสูตรส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละท้องถิ่น

จุดสำคัญในการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ในข้อ 5 ที่กล่าวไว้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร คือ เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ท้องถิ่น คือ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ ตามโครงสร้างวิชาบังคับเลือก และเลือกเสรีได้ดังนี้ เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้อง และเกื้อกูลต่อชีวิตจริง สภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น และส่งเสริมความถนัด ความสามารถ ความต้องการของนักเรียน รวมทั้งความเป็นเลิศทางวิชาการ และงานอาชีพ

ระวีวรรณ ศรีครามครัน (2526) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นไว้ว่า "ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรนั้นเกิดจากสาเหตุหลายประการด้วยกันคือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม
2. แนวความคิด และผลงานวิจัยทางด้านจิตวิทยา

3. ความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ และบทบาทของสถาบันการศึกษา

4. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบัน

สมิทร คุณานุกร (2523) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นในการปรับหลักสูตรว่า "เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ หลักสูตรที่ดีควรตอบสนองต่อสังคม และเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักสูตรจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย"

สมิทร คุณานุกร (2523) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมิได้มีขอบเขตจำกัดอยู่ เฉพาะในระดับกระทรวงศึกษาธิการ หรือที่เรียกกันทั่ว ๆ ไปว่าระดับชาติเท่านั้น แต่กระจาย ต่อไปในระดับต่าง ๆ ได้ถึง 4 ระดับดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ
2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น
3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน
4. การพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียน

บันลือ พฤษะวัน (2521) เสนอขั้นตอนที่จะนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติว่า

1. กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดทำหลักสูตรขึ้น โดยอาศัยนโยบายทางการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ
2. เขตการศึกษา เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม เรียกว่า "หลักสูตรท้องถิ่น" เสริมจากส่วนที่กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ) ได้จัดทำ "หลักสูตรแกนกลาง" ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งแต่เดิม เรียกว่า "ประมวลการสอน" อีกส่วนหนึ่ง ได้แก่ การปรับปรุงแผนการสอนต่าง ๆ ที่จะใช้ในโรงเรียนที่อยู่ในเขตการศึกษานั้น
3. จังหวัด แต่เดิมมีส่วนในการจัดทำโครงการสอน เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนแก่โรงเรียนที่รับผิดชอบ ตามรูปแบบเดิม และมีอำนาจในการบริหารหลักสูตร อันได้แก่ การปรับปรุงอัตราเวลาเรียน และเนื้อหาวิชาเฉพาะจังหวัดนั้น ๆ

2. ทรัพย์สินทางปัญญา

2.1 ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญาสามารถเรียกชื่อได้หลายอย่าง เช่น แหล่งวิชาการในชุมชน หรือแหล่งวิชาการในชุมชน หรือแหล่งความรู้ในชุมชน ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้ OI sen (1952) ให้ความหมายว่า "ทรัพย์สินทางปัญญาประกอบด้วยสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งหมด รวมทั้งประสบการณ์ซึ่งอาจได้รับจากชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือหลายชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียน ส่วนประกอบดังกล่าวได้แก่ ธรรมชาติ ประชากร ไร่นา โรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มคน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ตลอดจนทั้งโครงสร้าง และกระบวนการของสังคม และแนวโน้มแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคม"

Good (1973) แหล่งทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง "สถาบันองค์กรต่าง ๆ บุคคล ซึ่งมีความสามารถในท้องถิ่น วัตถุประสงค์มีอิทธิพลต่อนักเรียนโดยตรงหรือโดยอ้อม"

โรจน์ ตัญญากร (2507) กล่าวว่า

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ในชุมชนนอกโรงเรียน ซึ่งมีคุณค่าทางการศึกษา และโรงเรียนอาจใช้ให้เป็นประโยชน์แก่การเรียนรู้ของนักเรียนได้ ตัวอย่างเช่น สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต สถาบันต่าง ๆ รวมทั้งบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย บุคคล วัตถุประสงค์ สถาบันองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต

2.2 ประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา

Wesley and Wronski (1958) ได้จำแนกแหล่งทรัพย์สินทางปัญญาเป็น 3 ประเภท คือ

1. ประชาชน
2. ปรากฏการณ์ทางกายภาพ เช่น ดิน ภูเขา นิช แร่ แม่น้ำ และ ทะเลสาบ

เป็นต้น

3. วัฒนธรรม และสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว กิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งขนบธรรมเนียม ความคิด วิถีประชา จารีต ประเพณี และทัศนคติ

สุทิน เนียมพลับ (2522) ได้จำแนกแหล่งทรัพยากรในชุมชนออกเป็น

4 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรบุคคล ได้แก่

1.1 ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ชำนาญพิเศษ ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะอาชีพที่ถนัด เช่น ช่างแกะสลัก ช่างเครื่องยนต์ ช่างปั้น ฯลฯ

1.2 ผู้ปกครองที่มีความสามารถพิเศษ ข้าราชการต่าง ๆ

2. แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่

2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ ภูเขา นิช สัตว์ป่า ฯลฯ

2.2 ลักษณะของหิน ดิน แร่ ที่มีค่าของมนุษย์ในท้องถิ่น ฯลฯ

2.3 แม่น้ำ น้ำตก ฯลฯ

3. แหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่

3.1 ชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีไทยท้องถิ่น

3.2 ชีวิตชาวภูไท ชาวกระเหรี่ยง ชาวเขา ชาวประมง ฯลฯ

4. แหล่งทรัพยากรทางสังคม ได้แก่

4.1 โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ

4.2 สภาตำบล สภาเทศบาล

4.3 สถานที่สำคัญทางราชการต่าง ๆ

นิพนธ์ ศุขปรีดี (2518) ได้จำแนกทรัพยากรในชุมชนที่อาจนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. แหล่งทรัพยากรภายในโรงเรียน ได้แก่ ต้นไม้ ดอกไม้ แมลง สวนครัว ครัว เหล่านี้เป็นต้น

2. บุคลากรที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากร เช่น ข้าราชการ ชาวนา ชาวสวน ช่างไม้ ชาวประมง บุรุษไปรษณีย์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

3. แหล่งชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เช่น วัด บ้านเรือน สถานที่สำคัญทางศาสนา

ประวัติศาสตร์ สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันทางครอบครัว สถานที่ราชการ ผลงานทางด้านศิลปะ เช่น สถาปัตยกรรม ดนตรี เป็นต้น

สรุปได้ว่า ทรัพยากรท้องถิ่นสามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรทางธรรมชาติหรือกายภาพ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และทรัพยากรทางสังคม

2.3 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น

Wittich and Schuller (1967) ได้สรุปว่ามีวิธีการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอยู่

2 วิธี คือ

1. การนำตัวบุคคล สิ่งของหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามาสู่ห้องเรียน
2. การนำนักเรียนออกไปยังชุมชนเพื่อให้มีประสบการณ์ตรง พบเห็นสถานที่เป็นจริง เพื่อให้การเรียนการสอนในชั้นสมบูรณ์ขึ้น

3. การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การพัฒนาหลักสูตรนั้นจะต้องสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนจะได้เกิดผลสัมฤทธิ์ เพราะผู้เรียนจะได้เรียนในสิ่งใกล้ตัว ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สิ่งที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์นี้ได้อย่างสมบูรณ์คือ การนำทรัพยากรท้องถิ่นทั้งที่เป็นทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัตถุ และทรัพยากรทางสังคมมามีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรให้ได้มากที่สุด โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัดจะต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

จากการศึกษาทฤษฎีทางการพัฒนาหลักสูตร และวิธีการในการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ พบว่า ขั้นตอนในการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีแนวปฏิบัติในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม
2. ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา

3. การจัดทำเนื้อหาวิชา/รายวิชาใหม่

4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

(กรมวิชาการ, 2534)

ในแต่ละขั้นตอนจะประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1. การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม

1.1 ศึกษาผลที่ได้จากการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

Cater V. Good (1973) ได้ให้ความหมายของกิจกรรม (Activity) ในแนวทางของการเรียนการสอนว่า กิจกรรม หมายถึง กิจกรรมครู และนักเรียนที่จัดขึ้นในการเรียนการสอน หรือที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

จาริก อยะวงค์ (2526) ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนวิชาต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

เสนีย์ พัทธ์อรธณ (2529) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่ผู้สอนจัดขึ้นเพื่อประกอบความเข้าใจเนื้อหาสาระของบทเรียนซึ่งจะจัดในเวลาเรียน หรือนอกเวลาเรียนก็ได้

ทวีป อภิลิทธิ (2529) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่ผู้สอนจัดให้กับผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนั้นด้วยตนเอง และจะเกิดการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมนั้น

จากความหมายดังกล่าวกิจกรรมการเรียนการสอนจึงหมายถึงกิจกรรมที่ผู้สอนจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น

กิจกรรมการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ ดังที่สุมน อมรวิวัฒน์ (2520) กล่าวไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้

ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

บันลือ นฤกษ์วัน (2524) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนต่อการเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการได้หลายด้าน และผู้เรียนสามารถพัฒนาความพร้อมในการเรียนได้เร็วยิ่งขึ้น
2. กิจกรรมการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนสนใจในสิ่งที่เรียนได้มากยิ่งขึ้น

3. กิจกรรมการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ซึ่งจะทำให้การเรียนได้ผลดียิ่งขึ้น เพราะได้แสดงออก และเกิดความประทับใจ

มนัส รัตนติลก ณ ภูเก็ท (2527) กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ 4 ประการ คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอน จะช่วยสนองความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างทั่วถึง โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลาย ๆ อย่าง
2. กิจกรรมการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และสนุกสนาน รวมทั้งมีความสนใจนานพอที่จะเกิดการเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ ได้
3. กิจกรรมการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้
4. กิจกรรมการเรียนการสอน จะช่วยสนองพัฒนาการของผู้เรียนได้ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ทัศนีย์ ศุภเมธี (มปป.) ได้กล่าวเกี่ยวกับประโยชน์ของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอน จะช่วยส่งเสริมให้หลักสูตรสมบูรณ์ ทั้งทางด้านวิชาการ ทักษะ และทัศนคติ ให้นักเรียนมีประสบการณ์กว้างขวางขึ้น
2. กิจกรรมการเรียนการสอน มีส่วนช่วยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างครู

กับนักเรียน

3. ฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าวมานั้น สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหา มีทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้อย่างดี ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นสำคัญ

ประเภทของกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลายอย่างหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ 2 ประเภท ดังที่กรมวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525) และสิริวรรณ สุวรรณอาภา (2523) ได้จัดแบ่งไว้อย่างสอดคล้องกัน คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมประเภทนี้ ผู้สอนจะเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรม โดยเริ่มจากผู้สอนเป็นผู้วางแผนการจัดกิจกรรมเป็นผู้นำในขณะปฏิบัติกิจกรรม และผู้สอนจะเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่ เช่น การบรรยาย การใช้คำถาม และการสาธิต เป็นต้น

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมประเภทนี้ ผู้เรียนจะเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้สอนจะเป็นผู้ประสานงาน คอยส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติกิจกรรม และทำให้บรรยากาศในการปฏิบัติกิจกรรมเป็นไปด้วยดี กิจกรรมประเภทนี้ เช่น การให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง หรือการมอบหมายงานให้ทำ การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปราย และการทดลอง เป็นต้น

หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลดีนั้น ผู้สอนควรจะต้องจัดกิจกรรมเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 จัดกิจกรรมขั้นนำ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเร้าใจให้ผู้เรียนมีความสนใจบทเรียนและอยากเรียนต่อไป โดยทั่วไปแล้วจะเป็นการทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียนเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์หรือความรู้เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่ผู้เรียนจะได้รับกิจกรรมขั้นนำนี้ จะต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจและเร้าใจผู้เรียนอย่างแท้จริง ซึ่งผู้สอนอาจจะจัดได้หลายรูปแบบ เช่น

การเล่านิทาน การสนทนา การใช้คำถาม การทบทวน การอ่านข้อความที่น่าสนใจ และ การแสดงละครสั้น เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 จัดกิจกรรมขั้นปฏิบัติ ความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมขั้นนี้คือ ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และมโนคติ ตามจุดประสงค์ การจัดกิจกรรมขั้นปฏิบัตินี้ สามารถจัดได้หลายรูปแบบ เช่น การอภิปราย การบรรยาย การค้นคว้า การทดลอง การแสดง บทบาทสมมติ การสร้างสถานการณ์จำลอง และการใช้เกม เป็นต้น กิจกรรมขั้นนี้ถือเป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอน เวลาเรียนส่วนใหญ่ของการเรียนการสอนต้องอยู่ที่กิจกรรมนี้ สิ่ง ที่ควรคำนึงถึงคือ ในหน่วยการเรียนหนึ่ง ๆ หรือบทเรียนหนึ่ง ๆ ควรจัดกิจกรรมขั้นปฏิบัตินี้หลาย รูปแบบ ไม่ควรจัดกิจกรรมเดียวโดยตลอด เพราะจะทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย นอกจากนั้นจะต้อง จัดสถานแวดล้อมของห้องเรียนให้สอดคล้องกันไปด้วย กิจกรรมหนึ่ง ๆ ย่อมต้องมีสถานแวดล้อม ของห้องเรียนที่แตกต่างกันออกไป

ขั้นตอนที่ 3 จัดกิจกรรมขั้นสรุป เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนสรุปบทเรียน หรือสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว โดยให้ผู้เรียนได้นำเอาข้อมูลสรุปเป็นความรู้ กฎเกณฑ์ หรือหลักการ ต่าง ๆ ที่ถูกต้อง กิจกรรมขั้นนี้สามารถจัดได้หลายรูปแบบเช่นเดียวกับกิจกรรมขั้นนำ และขั้นปฏิบัติ เช่น การอภิปรายสรุป การรายงานสรุปจากการค้นคว้าหรือจากการอภิปรายกลุ่ม การจัด นิทรรศการ การจัดป้ายนิเทศ การใช้คำถาม และการใช้เกม เป็นต้น (สิริวรรณ สุวรรณอาภา, 2523)

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ นอกจากนั้นผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมเป็น 3 ขั้นตอนดังกล่าวแล้วนั้น หลักสำคัญอีกประการหนึ่งคือ จะต้องจัดกิจกรรมให้มีลักษณะที่ดีอีกด้วย ซึ่งจะช่วยพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของกิจกรรมการเรียน การสอนที่ดีไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

สมุน อมรวิวัฒน์ (2526) ได้กล่าวถึงลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ ดีไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอน ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาทุกด้านให้แก่ผู้เรียน

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรเร้าให้ผู้เรียนได้แสดงออกและมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

3. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรให้โอกาสและเห็นความสำคัญของผู้เรียนทุกคนในชั้นเรียน

4. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองแก่ผู้เรียน

สมพงษ์ จิตระดับ (2527) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องชัดเจน และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับความคิดรวบยอดของการสอน ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนที่กำหนดไว้ และอยู่บนพื้นฐานของเนื้อหา ประสบการณ์ที่นำมาใช้ในการสอน

2. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนให้นักเรียนได้ฝึกทักษะของความคิด การวิเคราะห์ การเลือก การตัดสินใจ และทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็น

3. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีผลต่อการเรียนรู้ พฤติกรรม ความรู้สึก ความนึกคิด ของผู้เรียนในทางที่ดีและมีประโยชน์

4. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับวัย และประสบการณ์ ช่วงความสนใจ ระดับวุฒิภาวะ และความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน

5. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเป็นสื่อกลางในการบูรณาการในเรื่องของเนื้อหา ประสบการณ์ สิ่งที่เกิดขึ้น ปัญหา ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ให้เกิดความกลมกลืนในการเรียนรู้ มีความใหม่และทันสมัยอยู่เสมอ

6. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีสาระน่าสนใจ สามารถสอดแทรกความสนุกสนานเพลิดเพลิน และต้องมีส่วนท้าทายให้นักเรียนรู้จักคิด การให้เหตุผล และการแสวงหาคำตอบต่าง ๆ ด้วยตนเองด้วย

7. กิจกรรมการเรียนการสอนควรสร้างและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัยตนเอง การทำตามกฎ ระเบียบ และขั้นตอนที่กำหนดไว้

8. กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีส่วนของการพัฒนาในเรื่องของการทำงาน

ร่วมกัน

9. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องไม่มุ่งเน้นการแข่งขัน ผลการแพ้ชนะมากเกินไป ทุกคนควรมีความพอใจ และรู้จักการยอมรับเพื่อพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นเสมอ

10. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องสามารถปรับเนื้อหาและประสบการณ์ ซึ่งเป็นนามธรรมที่หายาก ไม่น่าสนใจให้เกิดเป็นรูปธรรมที่แสดงออกได้ เคลื่อนไหว น่าสนใจ และมีส่วนสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่ห้องเรียน

11. กิจกรรมการเรียนการสอนควรระบุชัดเจนถึงพฤติกรรมที่ผู้เรียนจะสามารถกระทำได้ และต้องสามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้ หลังจากกระบวนการเรียนรู้เสร็จสิ้นลง

จะเห็นได้ว่า ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีนั้นจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอน ให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมและเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน

ศึกษาหลักสูตรแม่บท

หลักสูตรแม่บทระดับประถมศึกษา ระบุหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และการประเมินผลไว้ว่า

หลักสูตรประถมศึกษามีหลักการสำคัญดังนี้

1. เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้

ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

3. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาท และหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบ

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้ และคิดคำนวณได้
2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
4. สามารถวิเคราะห์สาเหตุ และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว ได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
5. มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
6. มีนิสัยรักการอ่าน และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
7. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชนสามารถปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน

โครงสร้าง

มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มี 5 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทย และคณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการ

ทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษในชั้น ป. 5-6 โรงเรียนอาจเลือกจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ และทักษะในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 หรือเลือกกิจกรรมอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน
เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่ละปีการศึกษา ควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดให้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง และสำหรับชั้น ป. 5-6 นั้น ให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง

การวัดผล การประเมินผล และการติดตามผล

การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการติดตามผลเพื่อการเรียนการสอน และการจัดให้ผู้เรียน เลื่อนชั้นระหว่างปี หรือปลายปี ตามความสามารถของผู้เรียนให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนทดสอบเป็นระยะ และหรือทดสอบเมื่อจบแต่ละบทเรียน ตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน

อนึ่งสำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ จะไม่นำมาเป็นเกณฑ์การตัดสินผลการเรียน แต่เป็นการวัดผลและประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าจากการทำกิจกรรม

ในการพัฒนาหลักสูตรแต่ละลักษณะจะมีขั้นตอนการศึกษาหลักสูตรแม่บทคล้ายกัน
การจัดทำแผนการสอน

Carter V. Good (1973) ได้ให้ความหมายของแผนการสอนไว้ว่า แผนการสอน คือ โครงการย่อที่ประกอบไปด้วยหัวข้อสำคัญของบทเรียนที่จะสอน รวมถึงวัตถุประสงค์ จุดสำคัญที่ต้องการเน้น คำถามที่จะใช้ถาม สื่อการเรียนและกำหนดงานที่จะให้ทำ

สมน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ (2530) ได้ให้ความหมายว่า แผนการสอน คือ สิ่งทีระบุนกระบวนการสอน กล่าวถึง กระบวนการสอนที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการเรียนการสอนจริงของครู เพื่อให้ครูผู้สอนได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอนต่อไป

จากความหมายดังกล่าว แผนการสอนจึงหมายถึง เอกสารที่ขยายรายละเอียดจากหลักสูตรไปสู่แนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร ทั้งวัตถุประสงค์ ความคิดรวบยอด เนื้อหา กิจกรรม และการประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ให้ความหมายว่า แผนการสอน คือ เอกสารสำหรับใช้เป็นเครื่องมือครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้บรรลุตามความคิดรวบยอด และจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

กรมวิชาการ (2525) ให้ความหมายว่า แผนการสอนมีจุดประสงค์เพื่อให้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนแก่ครู ตามปกติจัดทำเป็นกลุ่มประสบการณ์ ตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตรในแผนการสอนจะมีข้อเสนอแนะว่า จะสอนเรื่องอะไร นานเท่าใด เพื่อจุดประสงค์อะไร ใช้วัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง ปฏิบัติกิจกรรมอะไรบ้าง และวัดผลอย่างไร

ความสำคัญของแผนการสอน ซึ่ง จันตรี คุปตะวาทีน (2527) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. แผนการสอนช่วยอำนวยความสะดวกแก่ครูที่ไม่มีประสบการณ์ในการสอนให้เข้าใจกระบวนการสอน สามารถสอนได้และถ้าเกิดกรณีจำเป็นต้องเปลี่ยนตัวผู้สอน หรือจัดผู้สอนแทนก็จะไม่กระทบกระเทือนนักเรียนจนเกินไป
2. แผนการสอนช่วยให้ผู้บริหารและผู้นิเทศ ระบุแนวทางที่จะให้คำแนะนำ ตลอดจนให้ความสนับสนุนในด้านต่าง ๆ
3. แผนการสอนสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำกำหนดการสอน เพื่อให้สอนได้สะดวก ครูจะเข้าใจและมองเห็นงานของตนได้ล่วงหน้าชัดเจน

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2521) ได้กล่าวว่า การทำแผนการสอนจะช่วยให้ครูสอนดีขึ้น เพราะครูได้มีโอกาสฝึกกับความมุ่งหมายของบทเรียน หัวข้อสอนต่าง ๆ ที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเร็วขึ้น การจัดเตรียมสื่อการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนที่เหมาะสม นอกจากนี้แล้วยังช่วยให้ครูสอนด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้น เพราะได้เตรียมวางแผนไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะทำการสอน เด็กเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในตัวครู เพราะการสอนของครูเข้าใจง่าย เป็นระเบียบ ไม่สับสน แผนการสอนยังเป็นหลักฐานให้ครูทราบว่านักเรียนได้เรียนอะไรไปบ้างแล้ว และพร้อมที่จะเรียน

อะไรต่อไป ซึ่งเป็นการช่วยให้การสอนติดต่อสัมพันธ์กัน ทั้งในวิชาเดียวกันและกับวิชาอื่น ๆ ที่เป็นความมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาในปัจจุบัน

ส่วนประกอบของแผนการสอน

1. เนื้อหาที่จะใช้สอน
2. กำหนดเวลาเรียน
3. ความคิดรวบยอด
4. จุดประสงค์
5. คุณสมบัติและคุณธรรมที่ต้องการเน้น
6. กิจกรรมการเรียนการสอน
7. สื่อการเรียนการสอน
8. การวัดผล

(ชินขฐา วิเศษคุปต์, 2533)

การจัดทำแผนการสอนจะต้องให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นไทย ในรายละเอียดของแผนการสอนจะประกอบด้วยเรื่องที่จะสอน กำหนดเวลาเรียน ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ คุณสมบัติและคุณธรรมที่ต้องการเน้น เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการวัดผล ในการจัดทำแผนการสอนควรใช้ทรัพยากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของกิจกรรมการเรียนการสอน และเนื้อหาสาระ

ในการทำแผนการสอนระดับท้องถิ่นจะมีขั้นตอนในการทำดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดของแผนการสอนหลักของกรมวิชาการ เพื่อพิจารณาวิเคราะห์จุดประสงค์ และเนื้อหาว่าควรจัดทำเป็นแผนการสอนย่อยก็แผนจึงจะเหมาะสม แผนการสอนย่อยใดควรมีเวลาเรียนกี่คาบ

2. กำหนดแบบฟอร์มเดียวกันกับแผนการสอนของกรมวิชาการ

(วันชัย ลังษ์น้อย, 2532)

2. การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา

การปรับรายละเอียดเนื้อหาได้แก่ การเพิ่มลด ปรับรายละเอียดเนื้อหา/หัวข้อ จากคำอธิบายของกลุ่มประสบการณ์ หรือคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยไม่ทำให้

จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงแต่ประการใด (กรมวิชาการ, 2534)

ความหมายของเนื้อหาวิชา (Content)

โดยทั่วไปความหมายของ Content รวมเนื้อหาสาระ และประสบการณ์การเรียนรู้และ TABA วิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรสาระต่าง ๆ ในศาสตร์ สรุปว่ามี 4 ระดับ

1. เนื้อหาที่เป็นข้อมูลที่แสดงกับกระบวนการและทักษะ (Specific Facts and Process)
  2. เนื้อหาที่เป็นความคิด และหลักการเบื้องต้น (Basic Idea)
  3. ความคิดรวบยอด (Concepts)
  4. ระบบความคิด (Thought System and Method of Inquiry)
- สันต์ ชรรมบำรุง (2527) ให้ความหมายของคำว่า เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาสาระหรือความรู้ และยังรวมถึงประสบการณ์ของการเรียนรู้ด้วย (Learning Experience)

จากความหมายที่กล่าวมาอาจจะสรุปได้ว่า เนื้อหาวิชา (Subject Matter) หมายถึง เนื้อหาสาระหรือความรู้ และประสบการณ์ของการเรียนรู้ตามศาสตร์สาขาวิชานั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ประเภทเนื้อหาวิชา

บลูม (Bloom, 1972) อ้างจาก ชวิชัย ชัยจิรฉายกุล 2527 ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นประเภทและระดับดังนี้

1. เนื้อหาในสิ่งเฉพาะ ได้แก่ เนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง และรายละเอียดปลีกย่อยของข่าวสารข้อมูลที่เป็นอิสระต่อกัน ซึ่งแยกย่อยออกเป็น
  - 1.1 เนื้อหาเกี่ยวกับคำเฉพาะ ได้แก่ ความหมาย หรือคำจำกัดความของคำที่ใช้ในแต่ละสาขาวิชา ตลอดจนสัญลักษณ์ที่กำหนดขึ้นมาใช้ในแต่ละสาขาวิชา
  - 1.2 เนื้อหาในข้อเท็จจริงเฉพาะ ได้แก่ เนื้อหาในเรื่องข้อมูล เหตุการณ์บุคคล สถานที่ แหล่งข้อมูล เป็นต้น
2. เนื้อหาวิธีการที่จะจัดกระทำกับสิ่งเฉพาะ ได้แก่ เนื้อหาในวิธีการที่จะจัดระบบ ศึกษา นิจารณา และวิจารณ์ความคิดหรือปรากฏการณ์ ซึ่งรวมถึงวิธีแสวงหาความรู้การ

จัดลำดับเหตุการณ์โดยยึดเวลา และเกณฑ์การตัดสินภายในสาขาวิชา ตลอดจนรูปแบบของการจัดที่กำหนดไว้ในแต่ละสาขาวิชา ซึ่งสามารถจำแนกย่อยออกได้เป็น

2.1 เนื้อหาเกี่ยวกับระเบียบประเพณี ได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวกับลักษณะวิธีการของการปฏิบัติและการเสนอความคิด และเหตุการณ์

2.2 เนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวกับแนวโน้ม และผลที่ตามมา ได้แก่ เนื้อหาด้านกระบวนการ ทิศทาง และความเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์ที่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา

2.3 เนื้อหาเกี่ยวกับการจำแนก และการจัดประเภท ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับชั้น ชนิด ประเภท และการจัดที่มีประโยชน์ และเป็นพื้นฐานสำหรับแต่ละสาขาวิชา แต่ละจุดมุ่งหมาย หรือแต่ละปัญหา

2.4 เนื้อหาเกี่ยวกับเกณฑ์ ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับเกณฑ์หรือมาตรการที่ใช้สำหรับพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ ความคิดเห็น และการปฏิบัติ

2.5 เนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการ ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการค้นคว้าหาความรู้ เทคนิค และการดำเนินงานที่นำมาใช้ในแต่ละวิชา ตลอดจนวิธีการที่ใช้ในการสำรวจปัญหา และปรากฏการณ์เฉพาะอย่าง เน้นถึงความรู้ในวิธีการว่ามีอะไรบ้าง

3. เนื้อหาที่เป็นสากล และนามธรรมในแต่ละสาขาวิชา ได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวกับความคิด แนวทาง และรูปแบบที่สำคัญ ๆ ที่ใช้ในการจัดกระทำกับปรากฏการณ์และความคิดนั้น ๆ ซึ่งได้แก่ โครงสร้าง ทฤษฎี และกฎเกณฑ์ที่ใช้ในสาขานั้น ๆ เป็นระดับความคิดขั้นนามธรรมและซับซ้อน เป็นการนำความรู้เฉพาะอย่างที่กระจัดกระจายมารวบรวมเข้าด้วยกันเป็นกฎเกณฑ์ หรือเป็นรูปแบบขึ้นมา ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นส่วนย่อย ๆ คือ

3.1 เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการและกฎสรุป ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับการสรุปสิ่งเฉพาะที่จำลองปรากฏการณ์ เป็นการสรุปที่มีค่าในการอภิปราย บรรยาย ทำนาย หรือบอกการกระทำตาม

3.2 เนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับตัวหลักการและกฎสรุป ซึ่งถูกนำมาสัมพันธ์กันเพื่อสร้างทฤษฎีหรือโครงสร้าง

ทาบ (Taba, 1962) ได้แบ่งโครงสร้างและระดับของเนื้อหาวิชาเป็น 4 ระดับ

คือ

1. ข้อเท็จจริง และกระบวนการที่มีลักษณะเฉพาะ (Specific Facts and Processes) ความรู้ในระดับที่หนึ่ง ได้แก่ ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นการบรรยายความคิดในขั้นที่เป็นนามธรรมน้อยที่สุด และกระบวนการหรือทักษะเฉพาะอย่าง ข้อเท็จจริงเฉพาะทำหน้าที่เป็นวัตถุดิบในการพัฒนาความคิด ข้อเท็จจริงจะนำไปสู่การสรุปและเกิดความเข้าใจได้ ตลอดจนทำให้ความคิดชัดเจนขึ้น

2. ความคิดพื้นฐานและหลักการ (Basic Ideas) ลักษณะของเนื้อหาวิชาเป็นความคิดทั่ว ๆ ไปจัดอยู่ในระดับที่สอง เมื่อผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มีความคิดเห็น ความสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องใดแล้วก็สามารถที่จะนำความเข้าใจและหลักการดังกล่าวอธิบายเหตุการณ์หรือสถานการณ์อื่น ๆ ได้

3. ความคิดรวบยอด (Concepts) เป็นระบบที่ซับซ้อนของความคิดที่เป็นนามธรรมมาก ๆ ซึ่งสามารถสร้างขึ้นมาได้ก็โดยประสบการณ์ที่ต่อเนื่องในสถานการณ์ต่าง ๆ ความคิดรวบยอดเหล่านี้ไม่สามารถแยกแยะออกเป็นหน่วยเฉพาะได้ แต่จะมีโยงใยสัมพันธ์กันทั้งโครงสร้างของหลักสูตร

4. ระบบความคิด (Thought System and Method of Inquiry) วิชาต่าง ๆ ในเชิงวิชาการจะเป็นตัวเสนอระบบความคิด และวิธีการสืบเสาะ ระบบความคิดเหล่านี้ประกอบด้วยข้อความ และความคิดรวบยอดที่นำไปสู่การไหลของความคิดและการสืบเสาะ แต่ละวิชาที่มีอยู่ในโรงเรียนจะจัดระเบียบขึ้นมาจากระบบดังกล่าว บางอันของการฝึกหลักการความคิดรวบยอด และคำจำกัดความเข้าใจไว้ด้วยกัน ระบบเหล่านี้นำไปสู่การตั้งคำถามที่ต้องการจะหาคำตอบ และวิธีการที่แสวงหา

สมิท สแตนเลย์ และชอร์ (Smith, Stanley, Shores, 1957 อ้างจาก อรสา ปราชญ์นคร, 2523) ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นดังนี้

1. เนื้อหาวิชาทั่วไป (General Subject Matter) กิจกรรมที่เกี่ยวกับการปกครอง การเป็นพลเมืองดี เศรษฐกิจ ตลอดจนถึงที่เป็นมาตรฐานที่สังคมยอมรับ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมยอมรับปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้เป็นเนื้อหาวิชาทั่วไปที่เด็กในสังคมต้องเรียน

2. เนื้อหาเฉพาะ (Specialized Subject Matter) คือ ความรู้ที่

จำเป็นต่อชีวิตทางด้านวัตถุ ซึ่งตามปกติจะเกี่ยวข้องกับเทคนิคเฉพาะ

3. เนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักการและข้อเท็จจริง (Descriptive Subject Matter) เนื้อหาวิชานี้ประกอบด้วยข้อเท็จจริง และหลักการ ข้อเท็จจริงเป็นข้อความเกี่ยวกับสิ่งที่สามารถรับรู้ได้โดยตรงหรือในหลักการ

4. เนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ควรจะทำ หรือค่านิยมที่สังคมนั้นยอมรับ (Normative Subject Matter) เนื้อหาวิชานี้ประกอบด้วย กติกาต่าง ๆ ของเกม มาตรฐานที่คนเลือก ศิลธรรม และสุนทรียภาพ เนื้อหาชนิดนี้ชี้ให้เห็นมาตรฐานคุณค่าที่คนตั้งขึ้นรับต่อกันมา สำหรับค่านิยม (Value) มีบทบาทต่อเนื้อหาชนิดนี้มาก เนื้อหาที่เกี่ยวกับความคิดที่มีพื้นฐานทางศิลปะ และสุนทรียภาพ และความสวยงาม สิ่งที่ดีและไม่ดีก็จะใช้เนื้อหาที่เป็นเชิงค่านิยม

หลักเกณฑ์และกระบวนการในการเลือกเนื้อหาวิชา

สมิทธ คุณานุกร (2523) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาไว้ดังนี้

1. ความเชื่อถือได้และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
2. ความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม
3. ความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึกซึ้ง
4. สามารถสนองความมุ่งหมายได้หลาย ๆ ประการ เนื้อหาวิชาและ

ประสบการณ์ที่เลือกมาบรรจุในหลักสูตร

5. สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
6. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

วิธีเลือกเนื้อหาวิชา

วิธีเลือกเนื้อหาวิชาบรรจุในวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมีอยู่ 4 วิธี คือ

1. วิธีใช้ความคิดเห็นตัดสิน (Judgemental Procedure)
2. วิธีใช้การทดลอง (Experimental Procedure)
3. วิธีใช้การวิเคราะห์ (Analytical procedure)
4. วิธีใช้ความคิดเห็นส่วนรวม (Consensual Procedure)

สมิท สแตนเลย์ และชอร์ (Smith, Stanlay, Shore, 1950 อ้างจาก
สันต์ ธรรมบำรุง, 2527) ได้เสนอแนวทางในการเลือกเนื้อหาวิชาดังนี้

1. เนื้อหาวิชาที่เลือกมานั้นมีความสำคัญต่อความรู้ในสาขาวิชานั้น ๆ อย่างไร
2. เนื้อหาที่เลือกมานั้นช่วยให้ชีวิตอยู่รอดหรือไม่
3. เนื้อหาวิชาที่เลือกมานั้นเป็นประโยชน์หรือไม่
4. เนื้อหาวิชาที่เลือกเป็นที่สนใจของผู้เรียนหรือไม่
5. เนื้อหาที่เลือกมานั้นช่วยให้เกิดความงอกงามและพัฒนาการของสังคมระบอบ
ประชาธิปไตยหรือไม่

หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาของสเปนเซอร์ (Spencer) ซึ่งถอดความโดย
ดร. สุมิตร คุณากร มีดังนี้

1. กิจกรรมและความรู้ที่ช่วยในการบำรุงรักษาตนเอง
2. กิจกรรมและความรู้ในการเลี้ยงดูและอบรมบุตรหลาน
3. กิจกรรมและความรู้ที่ช่วยให้สามารถดำรงสังคมไว้อย่างปกติสุข
4. กิจกรรมและความรู้ที่ช่วยให้ชีวิตมีสุนทรียภาพ

หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาของ บอทบิท (Bobbitt) ซึ่งถอดความโดย
ดร. สุมิตร คุณากร มีดังนี้

1. กิจกรรมทางภาษา การสื่อสารในสังคม
2. กิจกรรมทางสุขภาพ
3. กิจกรรมทางหน้าที่พลเมือง
4. กิจกรรมทางสังคมโดยทั่วไป
5. การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
6. กิจกรรมและความรู้ที่ช่วยให้สุขภาพสมบูรณ์
7. กิจกรรมทางศาสนา
8. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเป็นบิดามารดา
9. ทักษะการปฏิบัติอื่น ๆ นอกเหนือไปจากทางอาชีพและความชำนาญพิเศษ
10. กิจกรรมทางการทำงานที่ตนถนัด

ทาบ (Taba 1962 : 267-284) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาไว้

6 ประการ คือ

1. ความเชื่อถือได้และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา (Validity and Significance of Content)
2. ความสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม (Consistency with Social realities)
3. ความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึกซึ้งของเนื้อหาวิชา (Balance of Breadth and Depth)
4. มีความครอบคลุมจุดประสงค์ (Provision for Wide Range of Objectives)
5. สอดคล้องกับความสามารถในการเรียนรู้และปรับประสบการณ์ของผู้เรียน (Learnability and Adaptability to Experiences of Students)
6. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Appropriateness to the Needs and Interests of the Students)

หลักเกณฑ์ในการจัดเนื้อหาวิชาในแต่ละชั้นเรียน

ฮาร์ง บัควี (2532) กล่าวว่า เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชานั้น สามารถนำมาใช้ในการจัดเนื้อหาวิชาในแต่ละชั้นเรียนได้ เพียงแต่เพิ่มรายละเอียดมากยิ่งขึ้น แต่ในการจัดเนื้อหาวิชาเข้าชั้นในแต่ละชั้นเรียนนั้น ควรยึดหลักสำคัญที่จะต้องปฏิบัติ คือ

1. นำเนื้อหาของแต่ละวิชามาเรียงลำดับ
2. จัดแบ่งเนื้อหาวิชาที่เรียงลำดับไว้ออกเป็นส่วน ๆ ให้พอเหมาะพอดีกับแต่ละชั้นจัดแบ่งโดยอาศัยโครงสร้างของหลักสูตรที่ได้เลือกไว้แล้วเป็นหลัก
3. นิยามเลือกรูปแบบของหลักสูตรที่ได้เลือกไว้ แล้วจัดเนื้อหาวิชาให้เหมาะสำหรับการเรียนการสอนในแต่ละภาคเรียน

การกำหนดความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน พจนอม แก้วกำเนิด (2533)

1. ลำดับและความต่อเนื่องกับรายวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่มวิชา

เดียวกัน

- วิชาอื่น
2. ความสอดคล้อง ความสัมพันธ์กับรายวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่มวิชาอื่น
  3. ลำดับและความต่อเนื่องกับรายวิชา หรือเนื้อหาสาระในชั้นต้น
  4. ลำดับความต่อเนื่อง และความเป็นพื้นฐานสำหรับรายวิชา หรือเนื้อหาสาระในชั้นที่สูงขึ้นไป

5. ให้น้ำหนัก ความสำคัญ คุณค่า ความยากง่ายและปริมาณ
เมื่อทราบลักษณะและเกณฑ์ของการเลือกเนื้อหาวิชาแล้ว ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามแนวปฏิบัติของกรมวิชาการนั้น มีขั้นตอนการปรับรายละเอียดเนื้อหาหลักสูตร

1. ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรแม่บท

2. กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะลด/เพิ่มหรือปรับ จากประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์

3. นำเอารายละเอียดที่ได้จากข้อ 2 ไปปรับเข้าในโครงสร้างของขบข่ายของเนื้อหาแต่ละกลุ่มประสบการณ์/รายวิชา สำหรับจัดทำแผนการสอนต่อไป

4. พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เพิ่ม/ลดหรือปรับนั้น

ในการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละลักษณะนั้น ขั้นตอนเบื้องต้นที่สำคัญ คือ การศึกษาหลักสูตรแม่บท ซึ่งมีแนวคิดและหลักการเหมือนกับการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะที่เป็นการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม คือ มีการศึกษา หลักการ จุดหมาย และโครงสร้างในหลักสูตรแม่บท โดยศึกษาละเอียดลึกซึ้งไปถึงคำอธิบายรายวิชา เมื่อกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาได้แล้วนำไปปรับเข้าในโครงสร้าง โครงสร้างหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาได้ ในระดับประถมศึกษาคือ (กรมวิชาการ, 2534)

1. ชั้น ป. 1-4 เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้ตามลักษณะต่าง ๆ คือ เพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาวิชาที่มีอยู่แล้ว กำหนดและจัดกิจกรรมเสริม ทำสื่อเสริม พัฒนาเทคนิคและกระบวนการเรียนการสอน ในทุกกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งได้แก่ กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย คณิตศาสตร์) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่ม

การงานและพื้นฐานอาชีพ

2. ชั้น ป. 5-6 เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรในลักษณะต่าง ๆ เช่นเดียวกับชั้น ป. 1-4 และเปิดโอกาสให้จัดทำคำอธิบายเพิ่มเติมเฉพาะท้องถิ่นได้ โดยเสนอพิจารณาให้เขตการศึกษาอนุมัติดังนี้

2.1 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ (เฉพาะงานเลือก ป.5-6) เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำคำอธิบายรายวิชาเฉพาะท้องถิ่นของตนได้

2.2 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ซึ่งหมายถึง กิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน โดยให้มีการเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งคือ

- โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ และทักษะในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 (กลุ่มทักษะภาษาไทย-คณิตศาสตร์, สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต, สร้างเสริมลักษณะนิสัย และการงานพื้นฐานอาชีพ) ก่อนทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ชั่วโมงการสอนซ่อมเสริม หรือเสริมให้แก่นักเรียน หรือเลือกจัดกิจกรรมอื่นตามความสนใจ

ทั้งนี้ท้องถิ่นสามารถจัดทำคำอธิบายรายวิชาในกิจกรรมต่าง ๆ ได้

3. การจัดทำเนื้อหาวิชา/รายวิชาใหม่

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นลักษณะนี้ เป็นการจัดทำเนื้อหาวิชา/รายวิชาขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้โดยเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่สร้างขึ้นมานี้จะต้องไม่เป็นเนื้อหาหรือรายวิชา หรือมีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับเนื้อหาหรือรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตรอยู่ก่อนแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชาเดียวกัน หรือต่างกันกลุ่มกัน และไม่ว่าจะ เป็นวิชาบังคับแกน วิชาบังคับเลือก หรือวิชาเลือกเสรี (กรมวิชาการ, 2534)

ขั้นตอนของการจัดทำเนื้อหาวิชา/รายวิชาเพิ่มเติม

ในการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละระดับนั้น ในทุก ๆ ขั้นตอนจะเริ่มต้นที่

1. การศึกษาหลักสูตรแม่บท เพื่อพิจารณาว่าจุดประสงค์ และโครงสร้างของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์กล่าวถึงอะไร เพื่อให้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดทำ

2. ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น

การกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น จะเป็นการศึกษาถึงสภาพปัญหาของ

ท้องถิ่น แล้วพิจารณาความสำคัญเร่งด่วนของแต่ละปัญหา หากปัญหาใดเป็นปัญหาที่ต้องรีบแก้ไข ก็ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะต้องปรับปรุงเพิ่มเติม

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) เช่น

1. ปัญหาอาชีพ ประชากรในท้องถิ่นอาจมีอาชีพเกษตรกร อาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน อาชีพด้านหัตถกรรม อาชีพด้านบริการ ในการประกอบอาชีพอาจมีปัญหาด้านความรู้ ทักษะ หรือรายได้
2. ปัญหาเศรษฐกิจ ชาวชนบทของไทยมักมีปัญหาด้านรายได้คือ รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ซึ่งอาจนำไปสู่การกู้ยืม เป็นหนี้สิน
3. ปัญหาสุขภาพอนามัย ชาวชนบทของไทยมักมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย รับประทานอาหารไม่ได้สัดส่วน น้ำหนักและส่วนสูงไม่ได้เกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งจะมีผลถึงสติปัญญา ทำให้เรียนหนังสือไม่ได้ดีเท่าที่ควร นอกจากนั้นยังเป็นโรคต่าง ๆ เช่น โรคลักปิดลักเปิด โรคคอหอยพอก โรคตาแดง หรือโรคนยาศิต่าง ๆ

การศึกษาความต้องการจำเป็นของท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อจะได้พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาในท้องถิ่นของตน ดังนี้ พะนอมแก้วกำเนิด (2533) ได้กล่าวถึงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรสอดแทรกคำอธิบายในระดับประถมศึกษา และในระดับมัธยมศึกษา เป็นหลักสูตรในโครงสร้างรายวิชาบังคับเลือกหรือเลือกเสรี
2. มีเนื้อหาสาระสอดคล้องและเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคมของแต่ละท้องถิ่นโดยเฉพาะ
3. มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระชี้ให้เห็นถึงปัญหาความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน ในแต่ละท้องถิ่น
4. มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ แผน และแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น
5. มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น
6. มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่ม

โดยเฉพาะในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและงานอาชีพ

7. มีวัตถุประสงค์จะให้แก่นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง รักท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

3. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

চার্জ ব্রুস্ট্রী (2532) ให้ความหมายของคำว่า จุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ว่าคำนี้ใช้กับกลุ่มวิชา รายวิชา และการเรียนการสอน เช่น จุดประสงค์ของวิชาภาษาไทยหรือจุดประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย เป็นต้น โดยมีความหมายว่า เมื่อผู้เรียนได้เรียนวิชานั้นแล้วจะเกิดผลอย่างไร หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้สามารถจัดทำเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม บุญมี เณรยอด (มปป.) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมคือ จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน ซึ่งบ่งชี้พฤติกรรมที่คาดหวังไว้อย่างชัดเจน พฤติกรรมที่คาดหวังในจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมเป็นพฤติกรรมที่คาดว่า หลังจากเด็กได้เรียนตามกระบวนการที่ครุวางไว้แล้วจะเกิดพฤติกรรมอย่างนั้นขึ้นภายใต้สถานการณ์อันหนึ่ง ส่วนที่สำคัญของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่คาดหวังไว้ในตอนปลายทาง ถ้าเขียนหรือกำหนดสิ่งนี้ได้แล้ว ส่วนอื่น ๆ ก็ไม่สู้ยากนักที่จะกำหนดขึ้นมา สิ่งที่น่าว่าย่งยากสำหรับการเขียนพฤติกรรมที่คาดหวังปลายทางก็คือ การบรรยายสามารถวัดหรือสังเกตได้ ในการนี้จึงมักจะใช้วิธีการเขียนออกมาในรูปของคำกริยาที่คนรู้จัก เข้าใจกันเป็นอย่างดีแล้ว และกริยานั้น ๆ ใคร ๆ ก็สามารถจะสังเกตเห็นได้โดยง่ายในตอนที่ได้เด็กแสดงออกมา

องค์ประกอบสำคัญของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม คือ

1. การกำหนดพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้
2. การกำหนดเงื่อนไขหรือสถานการณ์ ซึ่งผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา
3. การกำหนดขอบเขตหรือมาตรการที่จะใช้วัดความสำเร็จของพฤติกรรม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) กล่าวว่า การกำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์การเรียนรู้ในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นต้องพิจารณาปัญหาพร้อมกับคำอธิบายหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชีพ ทำให้มีการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาเศรษฐกิจ ผลักดันให้คนทิ้งถิ่นทำให้บ้านเมืองไม่ได้รับการพัฒนา เพราะมีแต่เด็กและคนชราเหลืออยู่ในท้องถิ่น

และที่สำคัญคือ ปัญหาสุขภาพอนามัย ซึ่งในแต่ละสภาพท้องถิ่นจะมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัยต่าง ๆ กัน

สรุปการกำหนดจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชา/รายวิชา โดยกรมวิชาการ (2534)

1. วิเคราะห์จากปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุคำหลัก (Key Words) ของปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ สิ่งที่ต้องการให้รู้ พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดและเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)
2. เขียนให้ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนและครอบคลุมโครงสร้างความรู้ทั้งสี่ด้าน (ความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ) รวมทั้งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์ด้วย
3. จุดประสงค์ที่ติดต่อกับสถานที่ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อเรียนจบรายวิชานั้น ไม่ใช่การดำเนินงานหรือกิจกรรม

4. การกำหนดเนื้อหา

การกำหนดเนื้อหานั้น สามารถกำหนดได้โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ซึ่งระบุคำหลัก (Key Words) ของจุดประสงค์รายวิชา ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการให้ฝึก)

ลักษณะของเนื้อหาที่ดี (กรมวิชาการ, 2534)

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา
  2. ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้ และทักษะ
  3. เหมาะสมกับวัยและพินความรู้ของผู้เรียน
  4. เหมาะสมกับคาบเวลา
  5. ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตย
- อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

5. กำหนดคาบเวลา

ระดับประถมศึกษา กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ กำหนดคาบเวลาเรียนไม่เกิน 50 คาบ/งาน สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่กำหนด แต่ไม่เกิน 600 คาบ/ปี

อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ

อัตราเวลาเรียนของมวลประสบการณ์ทั้ง 5 กลุ่ม ในแต่ละระดับชั้นกำหนดไว้

โดยประมาณ ดังนี้

มวลประสบการณ์	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ								
	ป. 1-2			ป. 3-4			ป. 5-6		
	ร้อยละ	คาบ/ ปี	คาบ/ สัปดาห์	ร้อยละ	คาบ/ ปี	คาบ/ สัปดาห์	ร้อยละ	คาบ/ ปี	คาบ/ สัปดาห์
1. กลุ่มทักษะ	50	1,500	37.50	35	1,050	26.25	25	750	18.75
2. กลุ่ม สปช.	15	450	11.25	20	600	15.00	25	750	18.75
3. กลุ่ม สสน.	25	750	18.75	25	750	18.75	20	600	15.00
4. กลุ่ม กพอ.	10	300	7.50	20	600	15.00	30	900	22.50
รวม	100	3,000	75.00	100	3,000	75.00	100	3,000	75.00
5. กลุ่มประสบการณ์ พิเศษ	-	-	-	-	-	-	-	600	15.00

หมายเหตุ เวลาเรียนคาบละ 20 นาที คิดเป็นชั่วโมงละ 3 คาบ

6. จัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือเนื้อหาหรือกิจกรรม

การกำหนดรายวิชาหรือเนื้อหาที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ซึ่งใช้วิธีการดังนี้

คือ

1. กำหนดจุดประสงค์หลักสูตร หรือเรื่อง
2. จัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือเนื้อหาหรือกิจกรรม
3. จัดทำแผนการสอน คู่มือครู และสื่อต่าง ๆ

4. วัดผลประเมินผล (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,

2534)

ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือเนื้อหาหรือกิจกรรม จำเป็นต้องกำหนดให้เหมาะสมกับนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์
2. วัยของนักเรียน
3. ความยากง่าย
4. ความมากน้อยของเนื้อหาสาระ
5. ความจำเป็น ความต้องการ ความถนัด ความสามารถของนักเรียน
6. ความต้องการของผู้ปกครอง ท้องถิ่น และชาติบ้านเมือง

(พะยอม แก้วกำเนิด, 2534)

นอกจากนี้แล้วยังต้องกำหนดให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน ดังนี้

1. ลำดับและความต่อเนื่องกับรายวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่มวิชาเดียวกัน
2. ความสอดคล้อง ความสัมพันธ์กับรายวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่มวิชาอื่น
3. ลำดับและความต่อเนื่องกับรายวิชา หรือเนื้อหาสาระในชั้นต้น
4. ลำดับความต่อเนื่อง และความเป็นพื้นฐานสำหรับรายวิชา หรือเนื้อหา

สาระในชั้นที่สูงขึ้นไป

5. น้ำหนัก ความสำคัญ คุณค่า ความยากง่าย และปริมาณ

(พะยอม แก้วกำเนิด, 2534)

7. จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบรายวิชาในเรื่องต่อไปนี้

- 7.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 7.2 สื่อการเรียนการสอน
- 7.3 การวัดและประเมินผล

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กรมวิชาการได้ระบุคุณลักษณะ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนได้บรรลุเจตนารมณ์ตามเป้าหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2523) โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะครบทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. ความรู้ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวิชาสามัญพื้นฐาน
2. ทักษะ มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ วิจัย คิดแก้ปัญหา การสื่อความด้วยการฟัง พูด อ่าน เขียน และมีความคล่องแคล่วในการปฏิบัติด้วยตนเอง
3. ค่านิยม มุ่งให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ มีคุณธรรม และมีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น มีนิสัยรักการอ่าน พึ่งตนเองได้ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความซื่อสัตย์ และเสียสละ เป็นต้น
4. การจัดการ มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการ สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้โดยฝึกให้ผู้เรียนมีขั้นตอนและกระบวนการในการทำงาน มีการวางแผนก่อนลงมือปฏิบัติงาน ปฏิบัติงานโดยใช้เทคนิควิธีการใหม่ ๆ และปรับปรุงให้ดีขึ้น และก้าวหน้าอยู่เสมอ

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั้น กรมวิชาการเสนอแนะจุดเน้นให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นทักษะกระบวนการทั้ง 9 เนื่องจากความก้าวหน้าและเพิ่มพูนของวิทยาการต่าง ๆ กับความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียน และการสอนให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหา ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปนั้น มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เกิดความสำเร็จ 2 ประการ คือ

1. เกิดการพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ในตนเองทั้งด้านความรู้ ความคิด ด้านคุณลักษณะ และด้านความคล่องแคล่วทางกายตามศักยภาพที่เขามีอยู่
2. เกิดคุณสมบัติที่จะติดตัวไป เพื่อใช้ประโยชน์ในอนาคต ได้แก่ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ จริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะต่าง ๆ ตลอดจนบุคลิกภาพ

ทักษะกระบวนการ 9 ประการ มีดังต่อไปนี้คือ

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์ วิจัย
3. สร้างทางเลือกหลากหลาย
4. ประเมินและเลือกทางเลือก
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
7. ประเมินระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวม เพื่อให้เกิดความภูมิใจ

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัตถุ สิ่งของ ภาพ เครื่องมือ

เครื่องใช้ สถานที่ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลดี เข้าใจง่าย รวดเร็ว ชัดเจน แบ่งเป็นพวกใหม่ ๆ คือ (กิตติมา ปรีดีติลล, 2532)

1. เครื่องมืออุปกรณ์ เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ วิทยุ ฯลฯ
2. วัสดุ เช่น ม้วนเทป ม้วนวิดีโอ फिल्मภาพยนตร์ หุ่นจำลอง ของจริง แผนที่ แผนภูมิ
3. เทคนิคหรือวิธีการ เช่น การแสดง การเล่นละคร หุ่น การสาธิตกรรมวิธีแยกการศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ ฯลฯ

อ้าง บัควรี (2532) ได้กำหนดนิยามของวัสดุหลักสูตร คือ "สิ่งที่ผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรได้จัดทำหรือจัดหา มา เพื่อช่วยให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ"

หลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอน

เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภทและหลายชนิด การนำมาใช้จึงจำเป็นต้องเลือก ซึ่งผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ให้หลักเกณฑ์ไว้ดังต่อไปนี้ (อ้าง บัควรี, 2532)

1. ตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้

2. เหมาะสมกับวัยและพื้นฐาน ประสบการณ์ของผู้เรียน
3. เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน
4. เหมาะสมทั้งในด้านค่าใช้จ่ายและการปฏิบัติ
5. หาได้ง่าย

การสอนจะบรรลุเป้าหมายและได้ผลดีนั้น สื่อการสอนมีความสำคัญมากดังนั้น จึงควรพิจารณาใช้หลักเกณฑ์ในการเลือกสื่อการสอนดังนี้คือ

1. เลือกสื่อการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน
2. เลือกสื่อให้เหมาะกับเนื้อหาวิชา
3. เลือกสื่อให้เหมาะกับเทคนิคหรือวิธีสอน
4. เลือกสื่อให้เหมาะกับวัย และความสนใจของผู้เรียน
5. เลือกสื่อให้เหมาะกับเครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวก
6. เลือกสื่อที่พอจะหาได้ และคำนึงถึงความสะดวกสบายในการ

นำมาใช้ไม่จำเป็นต้องใช้สื่อราคาแพง ๆ

7. เลือกสื่อคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยการวัดและประเมินผล

เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปแล้ว ต้องมีการประเมินว่าได้ผลตามที่ต้องการหรือไม่เพียงใด การประเมินผลอาจทำได้โดยการจัดด้วยเครื่องมือและวิธีการต่าง ๆ โดยยึดแนวปฏิบัติตามคู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกระทรวงศึกษาธิการ

8. เมื่อท้องถิ่นได้ดำเนินการตามข้อ 1-7 แล้ว กรมวิชาการมีแนวปฏิบัติให้ส่งเอกสารคำอธิบายรายวิชา และเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบคำอธิบายรายวิชาให้แก่คณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม (ศสว.เขต) พิจารณออนุมัติ
9. ในการพิจารณาการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดทำเนื้อหาวิชา/รายวิชาใหม่นั้น เกณฑ์การพิจารณาอนุมัติรายวิชาที่ท้องถิ่นจัดทำนั้น กรมวิชาการกำหนดเกณฑ์ดังนี้ คือ

9.1 สอนและสอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย และโครงสร้าง

ของหลักสูตรแม่บท

- 9.2 เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความรู้ในแต่ละกลุ่ม
ประสบการณ์ หรือกลุ่มวิชาตามโครงสร้างหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ กำหนดไว้
- 9.3 สอดคล้องและสนองต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความ
ต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง
- 9.4 มีความสมบูรณ์และความพร้อม พอเพียงที่จะนำไปใช้ในการ
การจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิตและผลกระทบ
- 9.5 เป็นผลผลิตจากการนำข้อมูลในท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียน
การสอนทั้งในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเทคนิควิธีการสอน
- 9.6 ไม่เป็นรายวิชา/เนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนกับรายวิชา หรือ
เนื้อหาวิชาที่มีในหลักสูตรแม่บท
- 9.7 ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวโดยตรง หรือนัยในลักษณะที่ลบหลู่
สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดกับ
หลักศีลธรรมอันดี และไม่กระทบกระเทือนกับความมั่นคงของประเทศ
- 9.8 มีรูปแบบ และวิธีการเขียนสอดคล้องและเป็นไปตาม
หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่กรมวิชาการให้แนว
ปฏิบัติไว้ดังต่อไปนี้

1. หนังสือเรียน
2. แบบฝึกหัด
3. หนังสือเสริมประสบการณ์
  - 3.1 หนังสืออ่านนอกเวลา
  - 3.2 หนังสืออ่านเพิ่มเติม
  - 3.3 หนังสืออุเทศ
  - 3.4 หนังสือส่งเสริมการอ่าน

4. คู่มือครู

5. คู่มือการเรียนการสอน

สำหรับขั้นตอนในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน นั้น แนวดำเนินการของ

กรมวิชาการคือ

1. การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว

2. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่

การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว นั้นต้องถี่นควรจะได้ดำเนินการตาม
ขั้นตอนต่อไปนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตร ศึกษาจุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชา และคาบเวลา
เรียนที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรว่า รายวิชานั้นลักษณะสำคัญอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ทักษะ
การปฏิบัติ เจตคติและค่านิยมอย่างไร มีขอบข่ายเนื้อหาเพียงใด และมีคาบเวลาเรียนเท่าไร
เพื่อจะได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. สืบหาสื่อ เอกสาร หรือหนังสือ สืบหาจรวบรวมสื่อ เอกสารหรือ
หนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา จากแหล่งต่าง ๆ

3. วิเคราะห์สื่อเอกสาร หรือหนังสือ วิเคราะห์สื่อเอกสารหรือหนังสือที่
สืบหาได้แล้วใช้เกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อนำไปประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตร โดยใช้
หลักเกณฑ์ต่อไปนี้

3.1 การสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร

3.1.1 มีเนื้อหาตามที่ปรากฏในคำอธิบาย/คำอธิบายวิชา

3.1.2 ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ

3.1.3 ส่งเสริมการพัฒนาเจตคติ และค่านิยม

3.1.4 ส่งเสริมการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3.2 ความเหมาะสมของเนื้อหา

3.2.1 ถูกต้องตามหลักวิชา

3.2.2 ไม่ล้าสมัย

3.2.3 เหมาะสมกับเวลาที่เรียน

3.2.4 ยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น

3.3 ความเหมาะสมในการเสนอเนื้อหา

3.3.1 เรียงลำดับเนื้อหาดีไม่สับสน

3.3.2 อธิบายความชัดเจน เข้าใจง่าย

3.3.3 ใช้ตัวอย่างประกอบช่วยความเข้าใจได้ดี

3.3.4 ใช้ภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ ฯลฯ เพื่อช่วยความ

เข้าใจอย่างเหมาะสม

3.4 การใช้ภาษา

3.4.1 ถูกต้องเหมาะสมตามหลักภาษา

3.4.2 กระชับรัดกุม ไม่เยิ่นเย้อ หรือวกวน

3.4.3 ใช้ศัพท์และประโยคไม่ซับซ้อน เหมาะกับระดับชั้น

3.5 กิจกรรมเสนอแนะ

3.5.1 มีคำถามหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด

3.5.2 มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ

3.5.3 มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิต

วิเคราะห์ วิเคราะห์

ประจำวัน

การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขั้นใหม่ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 วิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร

1.2 วิเคราะห์ขอบเขตของเนื้อหาสาระ

1.3 พิจารณาเวลาเรียน

1.4 วิเคราะห์ความรู้ ความสามารถของผู้เรียน

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้างต้น จะเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานในขั้น

ต่อ ๆ ไป

2. ขั้นวางแผน

- 2.1 กำหนดจุดประสงค์ของสื่อฯ
- 2.2 กำหนดขอบเขต/หัวข้อของเนื้อหาสาระ
- 2.3 ทำเค้าโครงสร้าง (outLine) ของสื่อ
- 2.4 กำหนดแนวทางการเสนอเนื้อหาสาระ
- 2.5 เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูล และแหล่งข้อมูลที่จะต้องการ

ยกร่างต้นฉบับ

3. ขึ้นยกร่างต้นฉบับสื่อ
  - 3.1 ลงมือเขียนต้นฉบับครั้งที่ 1
  - 3.2 ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 1 และปรับปรุง
  - 3.3 ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 2 และปรับปรุง
4. ขึ้นทดลองใช้ต้นฉบับ
  - 4.1 ทดลองใช้ต้นฉบับกับตัวแทนผู้เรียน 1 คน หรือหลายคน

แล้วปรับปรุง

- 4.2 ทดลองใช้ต้นฉบับกับกลุ่มตัวแทนผู้เรียนตามสถานการณ์เรียน

การสอนแล้วปรับปรุง

5. จัดทำต้นฉบับสมบูรณ์ ถ้าเป็นหนังสือเรียนและแบบฝึกหัด จะต้องได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

6. ในการจัดทำสื่อการเรียนเพิ่มเติม ให้ใช้เกณฑ์ต่อไปนี้ประกอบการ

พิจารณา

- 6.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา
- 6.2 ถูกต้องตามหลักวิชาและมีเนื้อหาเป็นปัจจุบัน
- 6.3 เสนอเนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้
- 6.4 เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน
- 6.5 เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น
- 6.6 เนื้อหาไม่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อ

หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี และไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ

ในท้องถิ่น

6.7 เนื้อหาสอดคล้องกับลักษณะของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

6.8 ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน สละสลวย เป็นแบบอย่างได้

6.9 ความเหมาะสมของภาพประกอบ แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ

ขั้นตอนการอนุมัติ

หลังจากที่ท้องถิ่นได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรจะโดยการจัดทำรายวิชาขึ้นมาใหม่ หรือโดยการจัดทำหนังสือเรียน และหรือแบบฝึกหัดตามรายวิชาใหม่นั้น ๆ แล้ว ท้องถิ่นต้องดำเนินการขออนุมัติหรือขออนุญาตจาก ศศว. เขตก่อน เมื่อได้รับการอนุมัติแล้วจึงจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้การขออนุมัติให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4. สภาพจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพทั่วไป

ภูมิประเทศ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีเนื้อที่ประมาณ 2,547.6 ตารางกิโลเมตร นับเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่อันดับที่ 11 ของจังหวัดภาคกลาง ส่วนที่กว้างที่สุดของจังหวัด จากบ้านหนองโสน อำเภอกุทัย ถึงบ้านบ่อกรวด อำเภอบางซ้าย มีความกว้างประมาณ 60 กิโลเมตร ความยาววัดจากเหนือสุดถึงใต้สุด จากบ้านข่อยไต้ อำเภอบ้านแพรก ถึงบ้านปากคลอง เขียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน มีความยาว 74 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ เขตอำเภอบ้านแพรก และอำเภอมหาราชติดต่อกับจังหวัดอ่างทอง และจังหวัดลพบุรี

ทิศใต้ เขตอำเภอลาดบัวหลวง อำเภอบางไทร และอำเภอบางปะอินติดต่อกับจังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี

ทิศตะวันตก เขตอำเภอฟักไผ่ และอำเภอบางซ้ายติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นที่ราบลุ่มและทุ่งนา ไม่มีภูเขาอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 3.50 เมตร มีแม่น้ำไหลผ่าน 4 สาย และมีลำคลองใหญ่น้อย

จำนวนมาก ทำให้สภาพพื้นที่เป็นเกาะใหญ่หลายเกาะ เมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำในแม่น้ำลำคลอง จะมีระดับสูง และท่วมปกคลุมไปทั่วบริเวณพื้นที่ของจังหวัด

ภูมิอากาศ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่บริเวณภาคกลางตอนใต้ก่อนมาทางอ่าวไทย จึงมีโอกาสดำรับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากอ่าวไทยโดยตรง รวมระยะเวลาประมาณ 5 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ในช่วงเดือนสิงหาคมและกันยายนเป็นระยะที่มีฝนตกชุกที่สุด หลังจากนั้นฝนจะเริ่มลดน้อยลงและเข้าสู่ฤดูหนาว รวมระยะเวลาประมาณ 3 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม หลังจากนั้นจึงเป็นช่วงของฤดูร้อน ซึ่งมีระยะเวลาประมาณ 4 เดือน นับตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม

ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งจังหวัดประมาณ 1,342.7 มิลลิเมตรต่อจำนวนวัน ฝนตก 78.4 วัน

ทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตที่ราบลุ่ม ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญจึงมาจากแหล่งน้ำเป็นส่วนใหญ่คือ ดินเหนียว ดินทราย และทราย นำมาทำอิฐ และใช้เป็นวัสดุในการก่อสร้างส่งไปจำหน่ายยังจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นปัจจัยต่อการเกษตร การชลประทาน และการขนส่ง ดังนี้

แม่น้ำที่สำคัญมี 4 สาย ได้แก่

1. แม่น้ำป่าสัก เกิดจากทิวเขาเพชรบูรณ์ 1 และเพชรบูรณ์ 2 ไหลลงมาทางใต้ผ่านจังหวัดเพชรบูรณ์ สระบุรี เข้าเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านทางอำเภอกำแพงแสน อำเภอนครหลวง แล้วไหลมารวมกับแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ตำบลป้อมเพชร อำเภพระนครศรีอยุธยา รวมความยาวของแม่น้ำป่าสักที่ไหลผ่านจังหวัดประมาณ 52 กิโลเมตร (ความยาวทั้งสิ้น 500 กิโลเมตร)

2. แม่น้ำลพบุรี แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้ายที่อำเภเมืองสิงห์บุรี ไหลลงมาทางใต้เข้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทางอำเภบ้านแพรก อำเภอมหาราช อำเภอบางปะหัน อำเภพระนครศรีอยุธยา แล้วไหลมารวมกันกับแม่น้ำป่าสักที่วัดตองปุ เขตอำเภพระนครศรีอยุธยา รวมความยาวประมาณ 62.5 กิโลเมตร (ความยาวทั้งสิ้น 85 กิโลเมตร)

3. แม่น้ำเจ้าพระยา จากปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ไหลเข้าเขต จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านอำเภอบางบาล อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอบางปะอิน อำเภอบางไทร รวมความยาวช่วงนี้ประมาณ 55 กิโลเมตร (ความยาวทั้งสิ้น 360 กิโลเมตร)

4. แม่น้ำน้อย เป็นแม่น้ำที่แยกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งขวาของจังหวัดชัยนาท ไหลสู่เขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านอำเภอผักไห่ อำเภอเสนา อำเภอบางบาล แล้วไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาทางฝั่งขวา ทางตะวันออกของที่ตั้งอำเภอบางไทร ความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร (ความยาวทั้งสิ้น 145 กิโลเมตร)

คลองที่มีความสำคัญและใช้ประโยชน์ในการชลประทาน รวมทั้งการขนส่งสินค้า ได้แก่

1. คลองบางหลวง
2. คลองบางบาล
3. คลองลพบุรี
4. คลองเจ้าเจ็ดบางยี่หน

ลักษณะคลองต่าง ๆ จะเป็นคลองที่แยกมาจากแม่น้ำสายสำคัญ ๆ ที่ไหลผ่านจังหวัด การปกครอง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการบริหารการปกครองจำแนกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. การบริหารราชการส่วนกลาง ซึ่งมีหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อการบริหารราชการส่วนกลางที่ประจำอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 43 หน่วยงาน

2. การบริหารงานส่วนภูมิภาค มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา โดยมีส่วนราชการของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ประจำอยู่ในจังหวัด จำนวน 28 หน่วยงาน และการแบ่งเขตการปกครอง แยกเป็น 16 อำเภอ 208 ตำบล 1,456 หมู่บ้าน

3. การบริหารงานส่วนท้องถิ่น มีการบริหาร 3 รูปแบบ ดังนี้

3.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด	1 แห่ง
3.2 เทศบาล	3 แห่ง
3.3 สุขาภิบาล	20 แห่ง

ประชากร (ตามหลักฐานแบบรายงานการศึกษาส่วนภูมิภาค ภาคสถิติ 10 มิถุนายน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 666,000 คน เป็นชาย จำนวน 328,546 คน เป็นหญิง จำนวน 337,464 คน และมีอัตราการเกิด 0.96 % อัตราการตาย 0.45 %

การกระจายของประชากร ประชากรอยู่กันหนาแน่นในเขตเทศบาลอำเภอ ที่มีประชากรมากที่สุด คือ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อัตราความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 265 คน หรือประมาณ 45 ครัวเรือน ต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร

เศรษฐกิจ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ประชากรประมาณ 70 % มีอาชีพทำนาเป็นหลัก มีพื้นที่ทำการเกษตรกรรม 1,289,571 ไร่ จำนวนเกษตรกร 464,971 คน จำนวนครัวเรือนเกษตรกรรม 64,593 ครัวเรือน เฉลี่ยพื้นที่ทำการเกษตรครอบครัวและ 19.96 ไร่ คิดมูลค่าผลิตภัณฑ์การเกษตรประมาณ 22 % ของมวลผลิตภัณฑ์จังหวัด ประชากรประมาณ 70 % อยู่ในชนบทเป็นเกษตรกร มีฐานะค่อนข้างยากจน จากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี 2530 ปรากฏว่า รายได้เฉลี่ยของประชากรทุกสาขาอาชีพของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเฉลี่ย 14,474 บาท/คน/ปี

การจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับปริญญาตรี จำนวนได้ดังนี้

1. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 425 โรงเรียน
  - 1.1 ระดับอนุบาล - ประถมศึกษา จำนวน 77 โรงเรียน
  - 1.2 ระดับเด็กเล็ก-ประถมศึกษา จำนวน 277 โรงเรียน
  - 1.3 ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - ปีที่ 6 จำนวน 70 โรงเรียน
  - 1.4 ระดับอนุบาล-มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1 โรงเรียน
2. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 31 โรงเรียน
  - 2.1 โรงเรียนเอกชนสามัญ จำนวน 27 โรงเรียน
    - 2.1.1 ระดับอนุบาล จำนวน 5 โรงเรียน
    - 2.1.2 ระดับอนุบาล-ประถมศึกษา จำนวน 6 โรงเรียน

- 2.1.3 ระดับอนุบาล-มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 8 โรงเรียน
- 2.1.4 ระดับอนุบาล-มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1 โรงเรียน
- 2.1.5 ระดับประถมศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน
- 2.1.6 ระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1 โรงเรียน
- 2.1.7 ระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1 โรงเรียน
- 2.1.8 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 2 โรงเรียน
- 2.2 โรงเรียนเอกชนสายอาชีพ จำนวน 4 โรงเรียน
  - 2.2.1 ระดับ ปวช. ปวท. และ ปวส. จำนวน 4 โรงเรียน
- 3. สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จำนวน 11 โรงเรียน (โรงเรียน
เทศบาล)
  - 3.1 ระดับก่อนประถมศึกษา-ประถมศึกษา จำนวน 11 โรงเรียน
- 4. สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 29 โรงเรียน
  - 4.1 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 11 โรงเรียน
  - 4.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 18 โรงเรียน
- 5. สังกัดกรมอาชีวศึกษา จำนวน 3 แห่ง
  - 5.1 ระดับ ปวช. ปวท. และ ปวส.
    - 5.1.1 วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา
    - 5.1.2 วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา
    - 5.1.3 วิทยาลัยการต่อเรือพระนครศรีอยุธยา
- 6. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 2 แห่ง
  - 6.1 ระดับ ปวช. ปวส. และ ปริญญาตรี
    - 6.1.1 วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสกรี
    - 6.1.2 วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา หันตรา
- 7. สังกัดกรมการฝึกหัดครู จำนวน 1 แห่ง
  - 7.1 ระดับมัธยมศึกษา และปริญญาตรี
    - 7.1.1 วิทยาลัยพระนครศรีอยุธยา

8. สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 1 แห่ง

8.1 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน

การศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา นับถือศาสนาอิสลาม จำนวนศาสนสถานในจังหวัดมีกระจายอยู่ทั่วไป ดังนี้

1. วัดทั้งหมด	จำนวน	493	วัด
จำแนก			
- วัดพระอารามหลวง	จำนวน	13	วัด
- วัดราษฎร์	จำนวน	480	วัด
จำแนก			
- มหานิกาย	จำนวน	479	วัด
- ธรรมยุติกนิกาย	จำนวน	14	วัด
จำแนก			
- วิสุคามสีมา	จำนวน	483	วัด
- สำนักสงฆ์	จำนวน	10	วัด
2. จำนวนที่นั้กสงฆ์	จำนวน	10	วัด
3. จำนวนวัดร้าง	จำนวน	419	วัด
4. จำนวนพระภิกษุ	จำนวน	6,602	รูป
จำแนก			
- มหานิกาย	จำนวน	6,339	รูป
- ธรรมยุติกนิกาย	จำนวน	263	รูป
5. จำนวนสามเณร	จำนวน	1,117	รูป
จำแนก			
- มหานิกาย	จำนวน	528	รูป
- ธรรมยุติกนิกาย	จำนวน	589	รูป

จำนวนประชาชนของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นับถือศาสนาต่าง ๆ ดังนี้

1. พุทธศาสนิกชน	จำนวน	620,953	คน
2. อิสลามิกชน	จำนวน	40,907	คน
3. คริสตศาสนิกชน	จำนวน	3,922	คน
4. นราห์มณั์ อินดู ซิกข์ และอื่น ๆ	จำนวน	288	คน
จำนวนศาสนสถานอื่น ๆ			
1. มัสยิด	จำนวน	54	แห่ง
2. โบสถ์คาทอลิก	จำนวน	5	แห่ง
3. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี	จำนวน	136	แห่ง
4. โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญ	จำนวน	1	แห่ง
5. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	จำนวน	6	ศูนย์
6. ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์	จำนวน	1	ศูนย์
7. นิทรรศน์สถานแห่งชาติ	จำนวน	2	แห่ง
8. โบราณสถาน	จำนวน	224	แห่ง
9. ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรม	จำนวน	6	ศูนย์

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องการไ้ทรัพย์สินกรท้องถิ่น มีผู้ศึกษาไว้หลายท่าน อาทิเช่น

ประพนธ์ จันทรรัตน์ (2533) ศึกษาเรื่อง "การใช้ทรัพย์สินกรท้องถิ่นในงานวิชาการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 2" ผลการวิจัยพบว่าทรัพย์สินกรท้องถิ่นที่โรงเรียนส่วนใหญ่นำมาใช้ในงานวิชาการนั้น ประเภททรัพย์สินกรทางบุคคล ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ครูอาจารย์ในโรงเรียนอื่น และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ประเภททรัพย์สินกรทางวัตถุ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สถานประกอบการและห้องสมุด ประเภททรัพย์สินกรทางธรรมชาติ ได้แก่ หิน ดิน แร่ และวนอุทยาน

ลักษณะการใช้ทรัพย์สินกรท้องถิ่นในงานวิชาการ ทรัพย์สินกรทางบุคคลโรงเรียนส่วนใหญ่

ใช้ในลักษณะขอคำปรึกษาหารือ หรือข้อเสนอแนะ และขอพิมพ์เอกสารทางวิชาการ ส่วนทรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ใช้ในลักษณะมอบหมายงานให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ขอพิมพ์เอกสารทางวิชาการ และให้ครู นักเรียนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับทรัพยากรทางธรรมชาติ ใช้ในลักษณะเป็นวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน และการศึกษานอกสถานที่ ทรัพยากรทางสังคมใช้ในลักษณะให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมและนำข้อมูลมาจัดนิทรรศการ

ปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทรัพยากรทางบุคคล ทรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรทางธรรมชาติ ปัญหาการใช้ที่โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบ ได้แก่ ระยะทางห่างไกล และมีปริมาณน้อย ส่วนทรัพยากรทางสังคม ปัญหาการใช้ ได้แก่ ขาดการอนุรักษ์เพื่อการศึกษา และคุณภาพทรัพยากรไม่เป็นแบบที่ดี สำหรับปัญหาการดำเนินการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นนั้น ได้แก่ ขาดงบประมาณและข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรท้องถิ่นและปัญหาความปลอดภัย

ประสิทธิ์ อามาตร์ (2529) ศึกษาเรื่อง "การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 10" ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนของครูระดับปานกลางในด้านค่าใช้จ่ายสำหรับวิทยากร ครูไม่สะดวกที่จะไปติดต่อกับวิทยากรที่อยู่ห่างไกลจากโรงเรียน ครูไม่มีเวลาศึกษาและวางแผนเชิญวิทยากรที่เหมาะสมกับแขนงงานไว้ล่วงหน้า เสียค่าใช้จ่ายสูง นักเรียนไม่มีความสามารถที่จะไปสัมภาษณ์หรือศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้รู้หรือผู้ชำนาญไม่ค่อยมีเวลาว่าง และขาดงบประมาณที่จะซื้ออุปกรณ์ที่หายากในท้องถิ่น ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่ครูประสบในระดับน้อย คือ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเดียวกันไม่สนับสนุน ไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือ

ชำนาญ วัฒนะ (2529) ศึกษาเรื่อง "การศึกษาสภาพการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์" ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการใช้ทรัพยากรในชุมชน ในการบริหารงานวิชาการที่ประสบปัญหาในระดับมากที่สุดคือ โรงเรียนไม่มีงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนทรัพยากรบุคคลในชุมชนประเภทบุคคลบางกลุ่มที่เชิญมาเป็นวิทยากร และปัญหาระดับมากที่สุดคือ ทรัพยากรประเภทบุคคลบางกลุ่ม ไม่มีเวลาว่างพอที่จะให้ความช่วยเหลืองานวิชาการ ด้านวิชาการ ครูประสบปัญหาและอุปสรรคของการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาระดับ

มากที่สุดไม่มีงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายในการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนต้องรับผิดชอบมากขึ้น

วรลักษณ์ รัตติกาลชลากร (2525) ศึกษาเรื่อง "การใช้แหล่งชุมชนประกอบการ เรียนการสอนครูสังคัมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการใช้แหล่ง ชุมชนประกอบการเรียนการสอนครูสังคัมศึกษา ทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงส่วนมาก ประสบปัญหาเกี่ยวกับเวลาในการใช้แหล่งชุมชนซึ่งมีจำกัด การวัดผลและประเมินผลทำได้ไม่เต็มที่ วิทยากรและเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งชุมชนมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน นักเรียนบางส่วนยังไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการใช้แหล่งชุมชน รวมทั้งขาดทักษะในการใช้ครูสังคัมศึกษา การเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีประโยชน์มากทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ตรงรู้จักวิธี ค้นคว้าหาความรู้ และทำให้นักเรียนเกิดความรัก ผูกพันและภูมิใจในท้องถิ่นและชาติของตน